

Franc Lluís i Giró

Joan Maragall quan tenia 43 anys. SP

La Figuera el 1902, amb Rusiñol (davant) i Casas (darrere, també amb bastó). SP

Cap de setmana a la muntanya

En Joan Maragall es va llevar d'hora aquell matí d'octubre. Havia d'agafar el tren, i no volia fer tard. Va sortir de casa amb una bossa de viatge, va pujar al cotxe de cavalls que l'esperava al carrer i va mirar-se el rellotge un cop més per assegurar-se que no hi havia problemes. I no n'hi va haver. Va agafar el tren que tocava, i va aprofitar part del trajecte per rellegir algun dels escrits que duia a la butxaca, com ara una carta del seu amic Josep Pijoan: "...un recó de muntanya seca y alterosa, l'art popular en sa sencilla expressió y el bon zel d'un amich per fer-lhi menos pesadas las moléstias. El temps se va sostenint, si bé el frec comensa a apuntar en alguna manxada de vent. Abridguis bé per dins y acompanyi's d'una manta. Yo no esperaria gayre. La semana entrant és posible que continui fet bon temps".

Mirant per la finestra, Maragall va notar com s'acostava a aquella "muntanya seca i alterosa". Va baixar del tren a Aiguafreda, on ja l'esperava un mosso amb un burro que el va dur cap al poblet de l'Abella. Després van travessar la riera d'Avencó i van anar pujant fins al pla de la Calma, al Montseny. Joan Maragall, poeta, i un dels noms il·lustres de la literatura catalana, visitava la masia de la Figuera per primera vegada la tardor del 1902.

A la casa ja l'esperava el seu amic Pijoan, un espavilat estudiant d'arquitectura amb una forta debilitat per les lletres. De fet, Pijoan era a la masia recollint cançons i rondalles del Montseny, i va ser ell qui va insistir a Maragall perquè es decidís a passar uns dies a la Figuera, tal com queda recollit en una de les seves cartes: "yo pasaba aleshores llargues temporades en una masia del pla de la Calma, y el temptava enviantli cançons que sentia pel meu vol, invitantlo persistentment a que vingues a ferme companyia". De fet, li insistia tant, que no es va pas poder estar de planificar el viatge al poeta: "no es retrasi més. Si vol pasar aquí la misa y el diumenge, el millor dia seria divendres. En quant al tren, per no llevar-se dematí ni tenir que pujar de nit la costa, crech preferible un de carga que surt a tres quarts de dotze de Barcelona. Esmorsi bé a S. Gervasi, proveixi's de calma y d'un llibre, y aquell tren el conduirà de la manera més pacífica a Aiguafreda. No lhi cal menjar res pel camí; yo ya l'esperaré ab una mica de brenar y a la vetlla ya serem a la Figuera". I Maragall li va fer cas.

Situada al pla de la Calma, al bell mig del massís del Montseny, trobem documents que es refereixen a aquesta masia des del 1200. A part de la casa que porta per nom la Figuera, el conjunt sencer del mas també in-

cloïa un parell més de construccions, el Corral i el Bellit. Amb tot, la casa central fou la que visitaren algunes de les genialitats del modernisme català, com ara Joan Maragall, Lluís Millet, Amadeu Vives, Santiago Rusiñol, Ramon Casas i Lluís Via. I és que la família Grau, propietària de la masia, va convertir la Figuera en una mena de refugi-ostal, semblant al que avui nosaltres anomenariem casa rural.

Per esbrinar com va arribar Maragall a aquell racó del Montseny, hem de recórrer a la seva relació amb Pijoan. I és que, tal com hem vist, van ser les persistents invitacions d'aquest darrer les que van fer decidir Maragall a pujar a la Figuera. La seva amistat s'havia gestat a Barcelona, concretament en plenes Rambles, on en aquella època hi havia la seu de l'Ateneu Barcelonès. Pijoan estudiava a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, i, a la tarda, es passava hores fent-la petar a les inacabables tertúlies de l'Ateneu. Eren estones en què coincidia, entre d'altres, amb Maragall. Va ser el seu interès per les lletres en general, i per la poesia en particular, el que va propiciar que, de mica en mica, anés travant amistat amb el poeta.

La primera visita de Maragall a la Figuera, l'octubre del 1902, va ser prou accidentada. Hi va perdre una medalla que la seva dona li penjava del coll sempre

que havia de passar alguna nit fora de casa. Així l'hi explicava a Pijoan, ja des de Barcelona, en una carta escrita el 28 d'octubre del 1902: "En la cambra hon dormia m'hi devia deixar una medalla que la esposa me posa sempre al coll cuan me'n vaig de casa. Si l'han trovada, vostè me la donarà cuan vinga".

L'experiència va ser tan agradable per a Maragall que va tornar a la Figuera el maig del 1903, convidat de nou per Pijoan. Unes estades que es van anar repetint i que, finalment, van deixar un pòsit en l'obra de Maragall. No només en el seu conegut poema *Del Montseny*, sinó també en la gestació de la seva teoria poètica, coneguda com la *paraula viva*, i que acabaria plasmant amb el títol d'*Elogi de la paraula*. La gènesi, tal com reconeixia en aquesta carta a Pijoan, és del seu pas per la Figuera: "De tot lo que'm va dir en els dias paradisiacs que vaig ésser al seu costat, dels cants populars que'm va fer assaborir en la font viva... aquesta ciència la podem ben apendre del poble, que assimila, grollerament tal vegada, però ab gran seguretat d'instint, poesia pura".

.....
Els fragments entre cometes han estat extrets de l'assaig 'Joan Maragall i Josep Pijoan. Edició i estudi de l'epistolari', d'Anna M. Blasco. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1992.

Parlem-ne

Joan Solà

Nou punt de vista (1)

El llibre recent de Patricia Gabancho, *El preu de ser catalans. Una cultura mil·lenària en vies d'extinció* (Barcelona: Meteora 2007), ens ofereix un punt de vista diferent sobre la realitat del nostre país. L'autora, argentina que viu a Catalunya des de fa molts anys, ha seguit de manera molt lúcida i personal, la història, la mitologia, la política, l'urbanisme, la cultura tradicional i el dia a dia del país d'adopció. L'interès bàsic del llibre són les idees que elabora, escrites sense cap pretensió erudita ni estilística però amb la força de la coneixença exacta dels fets i de l'honradesa intel·lectual amb què intenta trobar els perquè d'una situació que ja ve de lluny. Com diu el subtítol, el llibre se centra en els conceptes de cultura i d'identitat, prou difícils de definir en una terra de pas secularment sotmesa a una cultura més forta i sobretot a una política radicalment hostil, que ha arribat a desorientar tots els nostres dirigents, de la Generalitat de Catalunya i de l'Ajuntament de la capital. Em sembla un llibre útil i en recolliré unes quantes idees.

La cultura seria una "barreja a parts iguals de tradició, identitat i creació contemporània": el paisatge, la gastronomia, les manifestacions populars, els productes de consum arribats d'arreu, la televisió, "el pòsit que ens hagi deixat o no deixat l'escola", l'imaginari col·lectiu; allò que sabem, que intuïm, que estimem; i la llengua. La llengua és, com diu la tradició (més de cor que de fets), l'element essencial de la cultura, que estableix "una partició d'aigües: els qui parlen català es nodreixen d'uns referents que no són usats pels castellansoparlants, però sí que es dona la situació inversa". Tenim dues cultures, però en situació tan desigual que ens mantenen esquizofrènics (el terme no és de l'autora): "La primera veritat no dita és que hi ha una part de la població que és *bi* (bilingüe i bicultural) i una altra part de la població que és *mono* (monolingüe i monocultural), i aquest *mono* és castellà i espanyol"; "hi ha una part *important* de la població catalana que no té cap contacte amb la cultura catalana": de fet, les dues cultures viuen divorciades. En conseqüència, l'escola ens proporciona un pòsit molt prim, perquè és absentista: no pot o no gosa arrelar-nos al nostre terreny, a la nostra història, a la nostra literatura, al nostre imaginari; som, doncs, un poble que anem a les palpentes i arrosseguem, doncs, la vergonya col·lectiva de ser qui som, de defensar-ho i practicar-ho.

La identitat és més difícil de definir, i de fet és indestruïble de la cultura. Seria "com l'os, l'estructura interior que no es veu, però que aguanta l'organisme sencer", "la impregnació inconscient" de la vida quotidiana i de l'ambient, les coses que s'aprenen sense aprendre's, els referents automàtics. La llengua n'és un factor essencial. I no s'ha de confondre amb la pàtria: "les pàtries es canvien, però la identitat no", i n'és bon exemple la mateixa autora.